

RÁCZ LÁSZLÓ AJÁNLÁSÁVAL

CS. VARGA ISTVÁN: A BOR DICSÉRETE c. előadásához

A rossz bort el lehet adni egyszer s másszor, de nem lehet megszerettetni az emberekkel. Tévedés, ha a rossz árut, a selejtest akarják jóvá reklámozni. A kulturált borfogyasztás a gasztronómia része, az egészségmegőrzés fontos eleme, a kapcsolatteremtés és kapcsolattartás hatékony lehetősége. Az egyéni és közösségi ünnepi alkalmakat, találkozásokat „koccintással”, pohárköszöntőkkel tesszük ünnepélyesebbé.

Anakreón jelmondata: „*Jobb részegen feküdni, mint a halotti ágyon.*” Anakreón bordicsérő vallomását, 'Hogyha szomjas vagyok, bort iszom', Csokonai így költötte magyarra: „*ha szíhatok borocskát, a gondjaim csucsulnak.*” (Anakreóni dal: „*Midőn iszom borocskát, / alusznak aggodalmim...*”)

A bor az egyetemes irodalomban **Marcus Terentius Varro: A bor dicsérete**: A bornál nincsen kellemesebb, nincs jobb ital: / Bajúzó, búfeledtető orvosszerünk, / Vidámság magvetője, édes iskola, / A társaságot összeforrasztó erő. (Kerényi Grácia fordítása)

A magyar borok világhíresek voltak. A szerémségi borok hírnevét is elpusztította a törökdhódítás. A tokaji bor lett a magyar borok zászlóshajója: „Tokaj szőlővesszein / Nektárt csepegtettél.” Ahol szőlőtermesztés folyt, borkultúrával együtt sajátos kultúra alakult ki.

A magyar borvidékek a Dunántúlról sarlóalakban nyúlnak át Gyöngyös – Eger – Hegyalja – Tokaj – Patak – Szerednye vidékére.

A trianoni Magyarországon ma is 22 borvidéket tartanak számon: a leghíresebbek a tokaji, egri, villányi, szekszárdi, soproni stb. A nemzetközi borpiacon a zászlóvivő magyar bor a tokaji, főképpen az aszú! (Egykor 136 literes, un. gönci hordókban tárolták, szállították a tokaji bort...) A világirodalomban csodálatos bordalokat találunk, kitűnő magyar átköltésben.

Aszklépiadész versben hirdeti: „*Borban az igazság*”. Catullus: *Ős falernusi bort...* című versének zárata: „*Itt Dionysos él: a színbor.*” Martialis: *Egy korcsmáros: „Ravennában volt egy korcsmáros, / Hogy becsapott az istenadta. / Vizes bort kértem tőle, cselből, / És a zsvány víz nélkül adta.*” (Kosztolányi Dezső ford.)

Villon: *Imádság Cotard mesterért*: „*Noé apánk, szőlők és borok apja... (...) ...éj-nap csak inni: többé nem terem / széles e földön olyan kocsmavendég; / védjétek hát ti hárman kegyesen / néhai Cotard mester szomju lelkét. / Ajánlás: Herceg, a torka száraz-tüzesen / folyton rikkoltozott: 'Hű, ég, a keservét!' / Itassa most örök bor odafenn / néha Cotard mester szomju lelkét!*” (Szabó Lőrinc ford.) Baudelaire: *A bor lelke* című versében írja: „*Dalolt egy este a bor lelke a palackban (...) Küldöm felé a fény s testvériség dalát!*” (...) *s nászunkból boldogan kisarjad a Poézis, / és mint ritka virág szökken Isten felé!*” (Szabó Lőrinc ford.) Analógiaként említhetjük a magyar literatúrából: Tóth Árpád: *Pajtás, igyunk...*; „*Pajtás, igyunk, vad a világ, / Setét kohója hámor, / De édes kert a szerelem / S szelíd huga a mámor, / S a rózsafürtü Ámor!*”

A *Carmina burana* – 1803-ban fedezték fel a benediktbeuerni bencés kolostorban. Orff (1934-35-ben) a középkori zene dallamkincsével szcenikus kantátát írt a gyűjtemény 24 versére. Középkori latin nyelvű versgyűjtemény. Szerzői többnyire ismeretlen vágánsok (vándordiákok) voltak, de megtalálhatók benne a kor ismert poétái is (Archipoeta, Castellione Gualterus) leghíresebb versei is. A 200-nál több vágánsdal világi (morális, satirikus, szerelmi) témákat szólaltat meg, de tartalmaz húsvéti passiójátékot és karácsonyi játékot is. Bordalaiból: „*Kedves és kívánatos / Bacchus, üdvözlégy te! / Hogy lelkiünk, a bánatos, /*

felvidulna végre...” A refrén ismert: „*Ez a jó bor, tiszta jóbor, / zamatos, csodás bor, / talpig férfi lesz az ember / tőlem büszke, bátor!*” (Jékely Zoltán fordítása)

A *Carmina burana* másik híres bordala Weöres Sándor fordításában: **Míg kocsmában jól időzünk...** (...) *Iszik a pénzes, iszik a dolgos, / iszik csuhás, iszik zsoldos, / iszik szolgál, iszik dajka, / iszik tolvaj, iszik szajha, / szik emez, iszik amaz, / iszik derék, iszik pimasz, / iszik szőke, iszik barna, / iszik tudós, iszik balga...*”

Irodalom: Tokaj a világirodalomban. Tanulmányok és cikkek. Szerkesztette: *Sturm László*. Közreműködött: *Kiss Gy. Csaba*.) Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2000. Kiss Gy. Csaba: „Nincs jobb bor a magyar bornál” (11-18) A Lengyel Értelmező Szótár (9. kötet) szerint is: a *węgrzyn* (ejtése kb.: *vengzsin*) jelentése: *magyar bor* és *magyar férfi*. Szörényi László: A tokaji bor dicsérete a humanista, illetve jezsuita neolatin irodalomban. (19-23), Sárközy Péter: „A magyar bor, melyre Bacchus tett koronát”. (A tokaji bor kultusza az olasz irodalomban... 24-31); Benkei Kovács Balázs: A tokaji bor a francia irodalomban. (32-42); Németh István Péter: A bécsi Szapphó magyar bordala (Baumberg Gabriella, 43-56); Mádl Antal: Lenau Tokaj-élménye. (57-66); Ircsik Vilmos: A bor szentsége és a szentség bora. (Heinrich Böll) 67-72); Ivan Mehela: Tokaj és az ukránok. (73-78); Cs. Varga István: „Falernai nedű Tokajból” (A tokaji bor mítosza az orosz irodalomban) 79-86); Kiss Gy. Csaba: Ján Kollár és Tokaj. (87-93); Gál István: Robert Browning verse a tokajiról és a tokaji nagy angol rajongói (94-97.); Umemura Yuko: Tokaj s japán irodalomban (98-104); Csuday Csaba: A tokaji topáz útja (Pablo Neruda) 105-11.)

Szöveggyűjtemény. **Lengyel irodalom:** Adam Czahrowski: Eger és a híres egri vitézség gyásza. (115); Adam Miczkiewicz: Pan Tadeus (részlet) 116-122); Henryk Sienkiewicz: A kislovag (részlet, 123); Boleslaw Prus: A bábu (124) **Olasz irodalom:** Giuseppe Parini: A nap (126) **Francia irodalom:** J.-B. Rousseau: III. Óda (134); Voltaire: Az orleani szűz, I, ének (135); Verses levele Frigyeshez; Barátnőm, bájos Pompadour (136); Diderot: Fecsegő csecsebecsék (137); Casanova: Életem története (részlet, 137); Balzac: Szamárbőr (részlet, 140); A. Dumas: Egy orvos feljegyzései (142); Flaubert: Érzelmek iskolája. (143); **Német nyelvű irodalom:** Martin Opitz: Ő hercegi fensége... (145-146); Daniel Speer: Magyar simplicissimus (147-148); Gottfried August Bürger: Münchhausen báró csodálatos utazásai (150-151); Goethe: Faust (részlet) 152-154); Baumberg Gabriella: A tokaji dicsérete (157); Teodor Körner: Bordal (166); Nikolaus Lenau: Faust (169); Miska Tiszánál (176). Miska a Marosnál (181); Hugo von Hofmannsthal: A Rózsalovag (190-194) **Ukrán irodalom:** Valentin Lahoda: Tokaji ünnep (198); **Orosz irodalom:** Tolsztoj: Háború és béke.; **Norvég irodalom:** Ibsen: Vadkacsa (206); **Finn irodalom:** Eino Leino: A magyarokhoz (208); **Angol irodalom:** Swift: Napló Stellához (211), Robert Browning: Nemzeti italok (212); **Üzbég irodalom:** Ramz Babadzsan: Tokaj (216); **Chilei irodalom:** Pablo Neruda: Tokaji (218); **Benedicta terra, benedictus ego...** Anekdoták Pap Miklós gyűjtéséből (222-228)

Emlékeztető kérdés: *Emberfogalom (homo)*, jókedv (*humor*) és alázat (*humilitas*), irodalmi anekdoták a borról a magyar literatúrában és a világirodalomban. Turgenyevről, a legnyugatosabb orosz íróról, gyerekkorában lemondtak az orvosok, de egy javaslatra tokaji aszút kapott gyógyszerként csepegtetve, és meggyógyult. Élete végéig szerette a magyar bort és a magyarokat, a levert 1848/49 szabadságharcért is – Heinéhez hasonlóan – bátran kiállt. A bort régtől versihetőnek tartják a magyar irodalomban: Petőfi közismerten bornemissza volt, de remek bordalokat írt, Ady már nem a valóság rovására követte ebben a hitben, mert nemcsak borívó, hanem az önsors-rontásig boromissza volt.

Nemcsak a részeg emberre igaz: „*Senki nem lehet jobban rabszolga, mint akivel elhitetik, hogy szabad.*” (Goethe)